

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja **Gustav Pirc**, družbeni ravnatelj.

•Kmetovalec• izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{6}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

St. 1. V Ljubljani, 15. januarja 1909. Leto XXVI.

Obscg: Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko. — Jasli za goved. — Ob živinskih kugah. — Ljudsko zavarovanje. — Umetna gnojila za sadno drevje. — Gnojenje z dušikom. — Vprašanja in odgovori. — Kaj delajo naše podružnice. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Gospodarskopoučni izlet slovenskih kmetovalcev na Češko.

C. kr. kmetijska družba kranjska je od 2. do 12. avgusta 1. 1908. priredila gospodarskopoučen izlet na Češko.

Vodstvo tega izleta je prevzel B. Skalický, c. kr.

vinarski nadzornik v Rudolfovem, in so se poleg njega udeležili izleta kmetovalci s

Kranjskega (35), Štajerskega (18), iz Dalmacije (1) in iz Bosne (1), skupaj 62 gospodov in 2 gospe.

Namen izleta je bil, seznaniti se z gospodarskimi razmerami na Češkem in z naprednimi češkimi kmeti

ter pri tej priliki obiskati jubilejno razstavo v Pragi.

V nedeljo, dne 2. avgusta se nas je zbralo nad 40 udeležencev v Ljubljani ter smo se, poznavajoči se po posebnih kmetijskih znakih, odpeljali z gorenjskim vlakom iz Ljubljane ob $\frac{3}{4}$ na 4 popoldne.

Do Jesenic nas je spremljal družbeni tajnik g. G. Pirc.

V Jesenicah so se nam pridružili udeleženci z Gorenjskega in s Primorskega in ob 8:42 zvečer smo se vsi z brzovlakom po novi planinski železnici odpeljali čez Celovec, Sv. Mihael, Linec v Budjevice. Med potom so se nam pridružili še ostali udeleženci, zlasti Štajerci.

Po celonočni vožnji smo dospeli ob 8:42 zjutraj (dne 3. avg.) v Češke Budjevice, kjer so nas pričakovali češki zastopniki jugočeške metropole in zastopniki raznih čeških narodnih društev.

V imenu vseh došlih nas je nagovoril g. L. Špička, strokovni učitelj češke gospodarske šole češko-budjeviške in nam zaklical „dobro došli na češki zemlji“.

Za izletnike ga je zahvalil B. Skalický, in nato smo se peš podali v hotel „pri solncu“ („u slunce“).

Po zajtrku smo odšli v češko gospodarsko šolo, kjer nas je kuratorij te šole s svojim preds. J. Bartuškom na čelu sprejel in pozdravil. Po zahvali voditelja Skalického smo si ogledali šolo, kjer so se baš vršile razne prezidave

Podoba 1.

Gospodarsko šolstvo je na Češkem jako razvito. Poleg kmetijskega oddelka visoke tehnične šole v Pragi so na Češkem še naslednje češke šole: deželna gospodarska akademija v Taboru, dve deželni srednji gospodarski šoli, in sicer v Rovdnici in v Hrudimi, dalje 11 deželnih kmetijskih šol (od teh ena kmetijsko-lanarska, ena kmetijsko-hmeljarska in ena kmetijsko-travničarska), 19 zimskih kmetijskih šol, dve sadjarski in vinarški šoli, ena gospodarska nižja in ena višja šola v Pisku, ena travničarska šola v Visokem Mitu in končno pet celoletnih gospodarskih šol ter poletni gospodarski tečaji pri šestih zimskih gospodarskih šolah. Poleg tega sta se ustanovila dva polletna kmetijska tečaja pri srednji gospodarski šoli v Hrudimi in blizu tam ena zasebna samostanska gospodarska šola. Poleg čeških, je seveda še veliko število nemških kmetijskih šol v deželi.

Budjejeviška kmetijska šola spada med omenjenih 11 nižjih kmet. šol, ker se kot predizobrazba zahteva le ljudska šola. Tečaj je dvoleten. Poučuje se v vseh kmetijskih panogah, zlasti pa v konjereji, travničarstvu in, kar je za južno Češko zelo potrebno, tudi v ribnikarstvu. Ker šola vzdržuje okrajni zastop s pomočjo deželne in državne podpore, se je seveda le počasi razvila in je sedaj že prav lepo opremljena z raznimi učnimi pripomočki. Gospodarstvo obsega $17\frac{1}{2}$ ha zemljišč. Šolsko in gospodarsko poslopje je lepo in novo. V hlevih se redi 15 glav goveje živine in 8 glav prašičev, večinoma za rejo. Tudi vse potrebne gospodarske stroje ima šolsko gospodarstvo.

Krmljenje živali in kontrola glede uspeha krmljenja se zvršuje na jako praktičen, danski način.

Šola ima tudi poskusne ribnike, kjer se goji zlasti več vrst slovečega češkega karpa, in ribarsko poskusno postajo.

Na šoli poučujeta poleg ravnatelja ing. chem. gosp. Rudolf Treybala, znanega češkega strokovnjaka, še dva stalna strokovna učitelja in trije pomožni učitelji.

Žal, da nas nanagloma oboleli gospod ravnatelj ni mogel spremljati, dasi se je zelo veselil „bratov Slovencev“, kakor je podpisanemu s solzami v očeh zatrjeval. Spremljal nas je njegov namestnik, strokovni učitelj g. Špička. Po izvrstnem skupnem obedu v hotelu „pri solncu“ smo se podali pod spremstvom g. Špičke in poslancev gg. Krža in Šachla ter več domačinov na kolodvor ter smo se peljali v 14 km oddaljeno postajo Zlivi, kjer nas je pričakovalo veliko število občinstva, zlasti iz kmečkih slojev, dalje več z zastavami okrašenih kmečkih voz, kjer so bili vpreženi ponajveč krasni žrebi težke netoliške pasme.

Ko smo zasedli pripravljene vozove, ki so nam jih dali gospodarji brezplačno na razpolago, smo se odpeljali v 3 km oddaljeno vas Pištín, da si ogledamo južnočeško kmečko gospodarstvo, zlasti pa slovečo tamšnjo konjerejo.

Vas Pištín je bila vsa na nogah in vsa v narodnih zastavah. Pričakovalo nas je obilo kmečkega občinstva, zlasti županov okoliških občin, duhovščina, učiteljstvo ter uradništvo bližnjih knezovih graščin.

Sprejeti smo bili v prostorni gostilniški sobi, kjer nas je nagovoril župan g. F. Šulista, kličoč nam iskreno „dobro došli“ in „živio“.

Ko ga je zahvalil voditelj izletnikov za pozdrav, se je najprej pričelo z ogledovanjem konj, ki so nam jih domači in okoliški posestniki pripeljali pokazati. Vkljub temu, da je bilo sredi žetve, torej največ dela na polju, so nam vrli in zavedni češki gospodarji vpriporili pravo razstavo krasnih živali, kajti pričakovalo

nas je nad sto parov težkih konj za rejo, in v občinski ograji je poskakovalo večje število lepih, krotkih, 1 do 2 letnih žrebet.

Strokovno oceno navzočih konj kakor tudi pojasnilo o njih reji nam je podal g. J. Staněk, posestnik in načelnik gospodarskega društva iz Pištína.

Pri tej priliki naj nakratko opišem južnočeško gospodarske razmere.

Južna Češka se šteje med najbolj revne češke pokrajine. Zemlja tu ni tako rodovitna kakor v srednjih krajih češke dežele. Svet je bolj ravan, z majhnimi grički obdan, zemlja je bolj lahka, deloma pa tudi močvirna. V nekaterih krajih, zlasti v okolici Hluboče in Třebonja, so veliki ribniki. Največja posestva imajo tu bogati češki magnati, zlasti knezi Schwarzenbergi.

Kmečki grunt obsega navadno okoli 80 oralov ($23\frac{1}{2}$ ha) površine, nahajajo se pa tu tudi kmetije s 100 in več orali zemlje. Premoženske razmere niso ravno slabe, kajti zadolženih posestev je malo, manj kakor na vzhodnem Češkem, kjer se kmečke hčerke pogostoma možijo z uradniki itd. in dobivajo velike dote. Največ teži kmetijo velik izgovorjeni užitek (penzija). V okolici Budjejevic se seje na njivah največ razno žito (rž, ječmen, oves, nekaj malega pšenice), v boljših legah in težji zemlji rdeča detelja, nekaj švedske in bele detelje, dalje razne zmesi kot zimska zmes (rjava grašica z ržjo) spomladna zmes (grašica z ovsom) itd.

Izmed okopavin se najbolj goji krompir in krmna pesa ter nekaj sladkorne pese, ki se dovažajo v knezovo cukrarno v Češke Budjejevice. Na velikih posestvih sejejo poleg tega še ogrščico (češko řepka) za pridelovanje olja.

Glavni dobiček donaša kmetom živinoreja, in sicer deloma prodaja mleka (pri gospodarju 16 h, v Budjejevicah 20—22 h liter), deloma živina za rejo, ker kmetje ne prodajajo samo molznih krav, ampak tudi veliko junic in vprežne živine po jako lepi ceni.

Par volov stane na semnju tudi 1000 K in lepa krava 350—450 K. Živina za rejo je še dražja. Šola prodaja na pr. simodolske bike do 1 leta po 500 do 800 K.

Ker je ravno živinoreja glavna panoga kmetijstva, napreduje seveda vedno bolj tudi izboljševanje travnikov in njiv.

Velik dobiček donaša gospodarjem konjereja. Podlaga ji je domači, češki hladnokrvni konj iz Netolic na južnem Češkem (netoliški konji), ki je tu povsod razširjen.

V zadnjih letih ga skušajo z vpeljevanjem žrebcev noriške in valonske pasme še bolj požlahtniti.

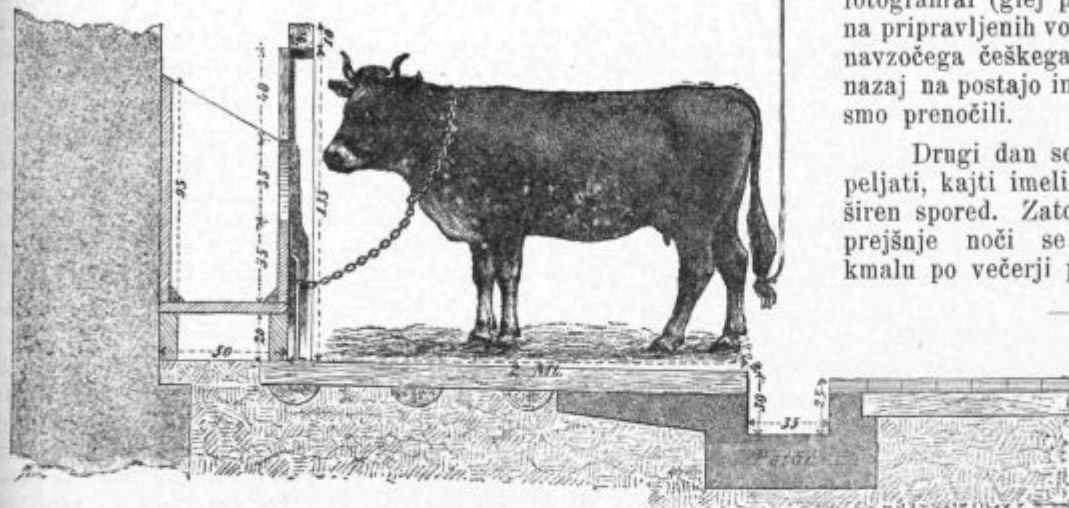
Budjejevišk kraj izredi ne samo zadosti konj za domačo porabo, ampak izvažajo konje zlasti na Bavarsko in v druge češke kraje, kjer jih posebno rabijo v pivovarstvu in v prevažanje blaga po velikih mestih, torej za težko delo.

Cene teh konj so jako lepe, in pravijo, da še prekupci pri njih veliko zaslužijo, ker jih prodajajo dostikrat za pristne valonske ali noriške konje. Tukaj na mestu prodajajo gospodarji konje po naslednjih cenah: žrebe za rejo 400 K, za delo 300 K, enoletne konje po 600—800 K, za rejo sposobne odrasle živali se prodajajo po 1000, 1200 do 1400 K.

Kakor nam je g. Staněk pravil, je plačala država za enega petletnega žrebca nekemu navzočemu gospodarju 5000 K in za dveletnega žrebca 3600 K. Neki kmet iz bližnje vasi je prodal pol leta staro žrebe za 1800 K.

Ni čuda, da se pri tako dobrih cenah redi tukaj veliko krasnih živali. Konji so 16 pesti (170 cm) visoki in tehtajo po 650 do 750 kg.

Manjši gospodarji imajo za obdelovanje njiv skoraj same konje, to je vsaj eno ali dve kobil. Večji gospodarji imajo tudi do tri pare kobil. Pozimi, kadar ni doma dosti dela, hodijo z njimi tudi na delo. Mlada žrebeta tekajo spočetka s kobilami, pozneje se zapirajo v velike občinske ograje, kjer prosto tekajo.

Podoba 2.

Žrebci so vsi v zasebni reji. Erar daje gospodarjem žrebce v rejo in jim prispeva letno po 200 K za rejo. Po osmih letih je žrebec gospodarjev.

Žrebci delajo ravno tako kakor kobile; rabijo jih torej za vprego v gospodarstvu.

Konje krmijo najbolj s suho krmo, in sicer z ovsom in s senom, čeprav nizkim senom. Navadno dobi konj pri vsakem krmljenju 3 l ovsu, torej 9 l na dan.

Lepe konje država premiira, in sicer daje v tem kraju 40—50 premij, največ po 150 K. V tretjem letu šele konja podkujejo in ga rabijo za delo. V tej starosti do petega leta je konj tudi najboljši.

Najbolj sloveči semnji za konje so v Netolicah in v Vodnjanih na južnem Češkem.

Po tem zelo zanimivem pojasnilu o konjereji, ki nam ga je dal g. Staněk, smo si ogledali vse razstavljene živali in še nekaj kmečkih hiš in smo se zopet podali v gostilno, kjer smo se pri dobrem češkobudjejeviškem pivu iz češke akcijske pivovarne ter pri južini, ki so nam jo gospodarji poklonili, prav dobro zabavali. Samoobsebi umevno se je izreklo več napitnic in se je zapelo več čeških in slovenskih narodnih pesmi.

Gosp. pisatelj F. M. Čapek iz Budjejevic nam je pojasnil v slovenskem jeziku pomen češkega kmeta z imenom Kubata, ki je dal glavo za „Blata“ (t. j. močvirne češke pokrajine), lepa slika samozavesti češkega kmeta, ki je rodno zemljo in kmečke pravice branil proti imetjaželjnemu graščaku.

Podaril nam je tudi razglednic, predstavljajočih spomenik tega kmeta-junaka.

Po zahvalnem govoru voditelja izletnikov je navzoči fotograf slovenske izletnike fotografiral (glej pod. 1). Potem smo se pa na pripravljenih vozovih ob navdušenih klicih navzočega češkega občinstva odpeljali zopet nazaj na postajo in odtod v Budjejevice, kjer smo prenočili.

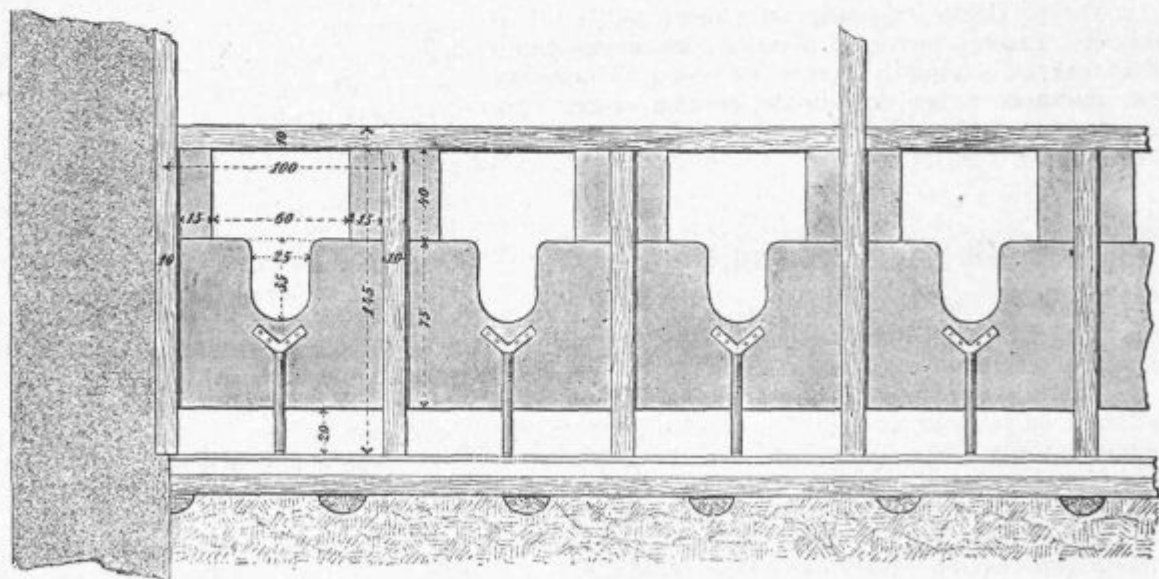
Drugi dan se je bilo treba zgodaj odpeljati, kajti imeli smo za ta dan prav obširen spored. Zato in vsled utrujenosti od prejšnje noči se je večina udeležencev kmalu po večerji podala spat.

(Dalje prihodnjič.)

Jasli za goved.

V zadnji številki „Kmetovalca“ smo v posebnem spisu povedali, kako škodljive so previsoke jasli (žlebovi) in kako nepotrebne so gare za seno, ki istotako kvarijo lepo vnanjost živine, ki zaradi njih dobiva vrste hrbte.

Zaklicali smo: proč z garami! ker se lahko nadomeste s primerno urejenimi jaslami, ki tudi ne dopuščajo, da bi se seno tratilo. Sicer pa senene

Podoba 3.

gare tudi ne ovirajo tratenja sena, saj živina iz njih puli seno ter s polnim gobcem okrog sebe otepa in tako veliko dobre krme podse v steljo spravi. Senene gare torej sploh niso opravičene in le stara navada in prirojena starokopitnost jih po naših hlevih vzdržujeta na škodo živinoreji.

V vseh deželah z umno živinorejo senenih garniti ne poznaajo, marveč imajo za krmljenje samo pravilno prirejene jasli.

Prav izvrstno narejene jasli imajo v Švici, in sicer

v pokrajinah z najboljšo živinorejo. Tudi pri nas na Kranjskem se že nahajajo podobne jasli, četudi z majbnimi spremembami, ki so potrebne zaradi krajevnih razmer.

Podobi 2. in 3. kažeta šviške jasli od strani in od spredaj. Po njih se prav lahko posname uredba. Pridejana števila kažejo tozadevne mere. Nihče ne bo trdil, da so le take jasli prave, a njih ustroj je pravilen in na podlagi teh podob, ki se morejo smatrati za načrte, more vsakdo prirediti dobre in pripravne jasli s takimi spremembami, ki so za njegove razmere prikladne.

Šviške jasli imajo navadno lesene žlebove, ker je les v to svrhu pripraven. Seveda niso izključeni kameniti ali betonasti žlebovi, ki so celo tedaj bolj umestni, kadar se polaga mokra krma; taki žlebovi se tudi lažje čisti ohranijo, kar je zelo pomembno za zdravje živine.

Dno jasli ne bodi čez 25 cm nad hlevskimi tlemi, ker pri tej višini obdrži živina pri jedi svojo naravno vnanost kakor na paši. Vrhutega naj bodo jasli (žleb) razmerno zelo globoke, kakih 70 cm, vsled česar imajo jasli visokost do 95 cm. Da vsled take višočine žleba živina ni ovirana pri jedi, se naredi v sprednji steni odprtina za vrat, ki bodi 35 cm globoka, 25 cm široka in spodaj okrogla. V višočini 135 cm je vdejeti počezne tramove, ki so pritrjeni na navpične tramove, ki stoje na vsaki strani navpičnega trama vsake posamezne staje. Koristno je prostor nad jaslami s 15 cm široko desko zožiti, vsled česar govedo ne more krme razmetavati in tratiti in ne more sosedni govedi krme odjedati, zlasti ker se tudi naredi na obeh straneh staj pred navpičnim tramom s primerno desko ozka medstena med živalmi. Taka ureditev ima namen, da se vsako govedo samo zase more krmiti, kakor je zanjo najbolj primerno, ne da bi sosedna žival ta namen na kakršen koli način mogla motiti. Pri odprtih jasliah tako posebno krmiljenje seveda ni mogoče.

Za priklenitev posameznih živali so najboljše navpični drogov, pritrjeni k jasljam, kamor se živali lahko nakratko pripno; veriga pri ležanju zdrasne po tem železnem drogu dol, in če govedo vstane, gre veriga zopet kvišku. Vrhutega ti železni drogov jasli tudi dobro k tlom pritrjujejo.

Ob živinskih kugah.

Znano je, da je pri zatiranju živinskih kug le tedaj mogoče doseči dobrih uspehov, če tudi živinorejci primerno sodelujejo.

Veselo znamenje je, da so se kmetovalci v splošnem pokazali, da v svojo korist dobro umevajo važnost takega delovanja.

Vendar se pa včasih dogaja, da v nekterih slučajih živinorejci ne naznanijo pravočasno, da se je pri živini pokazala kaka nalezljiva bolezen, in včasih tudi ne spoznajo zapovedanih zdravstvenih predpisov.

V takih obžalovanja vrednih slučajih se skoraj vselej kuge zelo razširijo ter ljudstvu daleč naokoli povzročajo veliko škodo, ker je vsled tega treba omejiti promet z živino v domači deželi kakor tudi v inozemstvu.

Posebno izvoz živine je lahko v takih slučajih občutno prizadet.

Posebno važno je, da se izbruh zelo nalezljive kuge v gobcu in na parkljih takoj naznani oblasti. Pri lahkkih slučajih ni prezreti prvih sumnih znamenj, ki kažejo na to bolezen. Razen mehurčkov na sluzni koži v gobcu in med parklji se pojavljajo tudi drugi

znaki: živina se slini, težko požira in nekako napeto hodi, krave pa imajo manj mleka.

Živinorejci naj vselej, kadar se pokaže kaka kužna bolezen, to pravočasno naznanijo in naj potem vestno spolnjujejo živinozdravniške odredbe, da se živinske kuge uspešno zatirajo, in to v prvi vrsti bodi v prid kmetovalcem samim.

Ljudsko zavarovanje.

Načrt zakona o socialnem zavarovanju je vlada, kakor je bila obljubila, predložila državnemu zboru. To je načrt za največje zakonodajniško delo, ki je bilo doslej izdelano na polju socialnega zavarovanja.

Nevarnosti, ki jih prinaša s seboj moderno gospodarsko življenje za posameznika, so podkrepile stremljenje, da se kolikor moči zagotovi obstanek. Zahteva meri na to, da občnost skrbi za tiste primere, kadar je kdo brez zaslužka in posameznik nima moči braniti se. Prvi korak na tem potu je bila uvedba bolniškega zavarovanja in zavarovanja gotovih obrtnih slojev proti nezgodam, čigar narodnogospodarski pomen je postal jako dalekosežen.

Te varstvene naredbe pa puščajo zunaj svojega področja najsplošnejše in najhujše občuteno nevarnost, ki preti obstanku zaradi oslabelosti v starosti ali trajne onemoglosti. Za te primere obstaja doslej le preskrba ubožnih. Občutek, da se bo moral kdo poslužiti te preskrbe, ko izgubi delovno moč, teži in tlačí, in tako je nastala v najširših slojih nujna zahteva po zavarovanju, ki daje pravne zahteve.

Starostno zavarovanje in zavarovanje za onemoglost je zgrajeno v bistvenem na skupnem delovanju samopomoči in državne pomoči. Pri delavcih se pritegujejo vrhutega delodajalniki k dajatvam, kakršne so dajatve delavcev.

Tako zavarovanje priteguje torej tiste, ki so zmožni kaj pridobiti, za tiste, ki niso zmožni kaj pridobiti, in mlajše za starejše. Pomen državnega prispevka pa je iskati v tem, da se z njim prevale del rizika na rame občnosti in da se nadalje plača bistven prispevek k prispevku iz davčnih novcev tistih, ki zaradi svoje večje posesti in dohodka niso zavarovani, torej niso deležni koristi zakona. Stem, da se na ta način imovitejši pritegujejo k prispevanju za starostno zavarovanje in zavarovanje za onemoglost, se v veliki meri pospešuje socialno zenačenje.

Skrb zakona se razteza na bolniško zavarovanje in zavarovanje proti nezgodam, potem pri delavcih na zavarovanje zoper onemoglost in pri delavcih ter samostojnih osebah za starostno zavarovanje.

Vobče bo vse tiste, ki zaradi nizkega dohodka ne morejo s prihranki skrbeti za svojo starost, pritegniti k zavarovanju, vseeno, ali gospodarijo kakor samostojne ali nesamostojne osebe.

Bolniško zavarovanje.

Dolžnost bolniškega zavarovanja

se je raztegnila približno na vse mezdne delavce, potem na delavce na domu in na posle. Sprejem kmetijskih in gozdarskih delavcev (in ne samo poslov) se je podal iz potrebnosti, da se z zenačbo kmetijskih delavcev z industrijskimi delavci uspešno pobija oškodovanje kmetijstva, ki se povzroča stem, da vsebeži s kmetov. Za to so se v pretežni večini izrekli tudi zastopniki kmetijstva —

seveda so združili stem zahtevo, da postanejo tudi zemljiški posestniki deležni dobrot starostnega zavarovanja.

Dajatve

bolniškega zavarovanja so znatno zvišane stem, da se je doba bolniške podpore od 20 tednov raztegnila na eno leto. Dosedanja podpora porodnic se spopolni v izdatno varstvo mater. Zdravniško vprašanje se natanko nanovo ureja.

Avtonomija bolniških blagajnic,

torej odločilni vpliv delavcev na upravo, glasovno razmerje dveh tretjin delavcev k eni tretjini podjetnikov, ostane neizpremenjeno. V varstvo manjšin se sprejema proporcionalni volilni sistem. Cela vrsta določil je naperjena zoper pritlikave blagajnice, ki niso sposobne mnogo storiti.

Zavarovanje proti nezgodam.

Ob reformi in spopolnitvi socialnega zavarovanja se je moralo rešiti nujno vprašanje finančnega saniranja zavarovalnic proti nezgodam.

Dajatve se v bodoče ne bodo preračunjale po skupni vsoti mezd podjetja, temveč zavarovalni prispevki se bodo ločeno preračunjali in pobirali od vsakega posameznega zavarovanega delavca, ki je v razvidnosti pri okrajnem uradu.

Zavarovanje za onemoglost in starostno zavarovanje.

Občča vodila.

Nikakega dvoma ni, da se potreba, skrbeti za stare dni, ne omejujejo na nesamostojne osebe, ki so navezane na mezdo ali plačo, temveč da je ta potreba bolj razširjena, ki obsega tudi vse tiste samostojne pridobivajoče osebe, ki svojega poglavitnega dohodka ne dobivajo iz glavničnih donosov, temveč iz osebnega dela in so po vsem svojem življenju enake mezdnemu delavstvu.

Seveda se je bilo treba ob privzetju samostojnih oseb ozirati na njihove posebne, od razmer delavstva različne razmere, in zato ni moglo nastopiti v vseh ozirih enako ravnanje. V prvi vrsti je morala nastopiti ta enakovrstnost pri državnem prispevku, ker ga daje država brez vsake protidajatve. Dajati ga je k vsaki renti brez izjeme v enaki izmeri.

Daljnja enakost se nanaša na občjo dolžnost zavarovanja. Izkušnje dokazujejo, da ima uspeh le prisilno zavarovanje.

Razmere delavstva so od razmer samostojnih oseb različne v toliko, da stoji pri delavstvu v ospredju zavarovanje za primer onemoglosti. Delavec, ki je navezan edinole na mezdn dohodek, obrabi polagoma svojo delavno moč in mora potemtakem v najčesejših primerih že pred časom iskati preskrbe. Zavarovanje na starostno rento je pri njem večinoma brezuspešno, ker starosti, ki se v nji prisodi taka renta, po navadi ne doseže več kot aktiven delavec. Izkušnje, ki so se opazovale v Nemški državi, so dokazale to dejstvo, in zato so ob reformi zakona o zavarovanju za onemoglost in o starostnem zavarovanju v letu 1899. zakon imenovali zakon o zavarovanju za onemoglost.

Pri samostojnih osebah pa stoji pravica do preskrbe v starosti vsekako v ospredju. Obrtnik ali kmetovalec, ki posveča polno moč svojega življenja zvrševanju svojega opravila, obdelovanju svojega zemljišča, hoče imeti

nado, da bo mogel počivati, ko doseže določeno starost, ne da bi bil navezan na podporo svojcev ali da bi bil v nadlego preskrbi ubožcev.

Varna poizvedba, kdaj je obrtni ali kmetijski podjetnik vsled popuščanja svoje fizične delavne moči v nevarnosti glede svojega obstanka, ni zvršljiva. Zaradi tega je pri samostojnih osebah polagati glavno važnost na starostno zavarovanje.

Še druga okolnost govori tudi zoper zavarovanje samostojnih oseb za onemoglost. Statistična preiskava sestavka po starosti kaže, da je pri samostojnih osebah zvarovalnotehniško znatno neugodnejši kakor pri delavcih. Mlajši starostni razredi so namreč pri samostojnih osebah zasedeni mnogo slabše, višji pa mnogo močnejše. Zavarovanje samostojnih oseb za onemoglost bi torej povzročilo preveliko zvišanje stroškov.

Na drugi strani se je na ta moment, na prehod nesamostojnih k samostojnim poklicem, ob uredbi zavarovanja ozirati v veliki meri. Zakaj ta prehod, to prestopanje nesamostojnosti k samostojnosti naj se ne otežuje, temveč nasprotno pospešuje. Iz tega se podaja potreba, združiti samostojne osebe in delavce v enotni zvezi in v enem krogu rizikov tako, da delavec ob prehodu k samostojnosti enostavno nadaljuje zavarovalno razmerje. On izgubi sicer pričakovanje rente za onemoglost in ostane omejen na starostno rento. Časi prispevanja, ki jih je prebil kot nesamostojna oseba, pa se mu vračunijo v polni meri.

Starostno zavarovanje in zavarovanje za onemoglost zagotavlja naslednje

rente in dajatve:

Delavec dobi z dovršenim 65. letom starosti starostno rento. Če onemore pred tem časom, dobi rento za onemogle. Samostojna oseba dobi v enaki starosti (65) starostno rento.

Višina rente za onemoglega ali starostne rente je odvisna od dobe in višine vplačevanja. Zaostalim se dovoli enkratna glavnična odpravnina. Nadalje bodi pripomnjeno, da se ženskim zavarovancem, če se poročé, vrne polovica za nje plačanih prispevkov.

O višini

vplačil

daje pojasnila pridejana tabela. Pri tem je pripomniti, da je državni prispevek 90 K k vsaki renti že vračunjen. Pri delavcih se zaradi enostavnosti smatra, da ostanejo vso prispevno dobo v istem mezdnem razredu. Če prestopijo iz nižjega meznega razreda v višji razred, bi raslo tudi pričakovanje in z njim renta.

Krog zavarovancev.

1. Nesamostojni. Zavarovanju so zavezani: industrijski, obrtni in kmetijski delavci, dninarji in posli, pomagajoči rodbinski udje, vajenci, delavci na domu, domači učitelji, domače šivilje, domače perice, postrežnice itd. (okroglo 6 milijonov duš). Zavarovalna dolžnost se prične s 16. letom starosti; izvzete od nje so že onemogle in več kakor šestdesetletne osebe. Prav tako niso zavarovane osebe, ki imajo mesečno ali letno plačo in kojih prejemki presegaajo mesečno 200 K ali na leto 2400 K.

2. Izmed samostojnih so zavarovanju zavezani vsi imetniki kakega obrtnega ali drugačnega pridobitnega podjetja ali kmetijskega in gozdarskega obrata. Izvzeti pa so tisti, kojih letni dohodek presega 2400 K

ali ki redno nimajo v delu več kakor dva mezdna delavca, ki ne spadata k rodbini.

Prispevki delavcev

se preračunajo po mezdni razredih. Polovico prispevkov mora plačevati delavec, polovico pa službodajnik. O višini rent daje priložena tabela natančnejše pojasnilo.

Mezdni razred	Delovni zaslužek na teden	Tedenski prispevek (polovico plača delo-in službodajnik)	Pravica do rente če se plača 50 tedenskih prispevkov na leto po		
			20	30	40
			letih		
K	h	K			
a) Delavci.					
I.	do 4 80	12	144	156	168
II. a)	nad 4 80 » 7 20	24	198	222	246
b)	> 7 20 » 9 60				
III. a)	> 9 60 » 12 00	36	252	288	324
b)	> 12 00 » 14 00				
IV. a)	> 14 40 » 19 20	48	306	354	402
b)	> 19 20 » 24 00				
V. a)	> 24 00 » 30 00	60	360	420	480
b)	> 30 00 » 36 00				
VI.	> 36 00	72	414	486	558
b) Samostojni.					
(Na leto 12 mesečnih prispevkov po 1 K)			198	222	246

Pri samostojnih

so razmere bistveno drugačne. Niti kmetovalec, niti obrtnik in kupčevalec na drobno ne more, kakor delavec, računati na vedno enake in stalne dohodke. Obvezni najmanjši prispevek se je moral torej določiti tem previdneje, ker so vrhutega gospodarske razmere v posameznih delih države izredno različne. Temu primerno določa predloga, da znašaj mesečni prispevek 50 h pri dohodku do 480 K na leto in pri dohodku med 480 in 2400 K najmanj mesečno 1 K. Nadalje pa določa načrt, da bo pridržano deželnemu zakonodajstvu, ta obvezni minimum zvišati za celo ali delno področje kronovine.

Čeprav se more torej samostojnim osebam naložiti dolžnost le za majhne tekoče dajatve, je vendar na drugi strani mogoče, da plačajo o priliki večjih dohodkov znatnejše enkratne prispevke. Na primer: kmetovalec lahko vplača znatnejšo vsoto, ko je spravil letino. Oziraje se na te okolnosti, omenja zakon

prostovoljne večje dajatve,

ki niso omejene niti v roku vplačila, niti v višini (le navzgor s 100 K v letu). Na Belgijskem opazovane izkušnje pa kažejo, da je potrebno, da se k tem prostovoljnim večjim dajatvam posebno spodbuja. To bi se moglo izvoliti tako, da se iz javnih novcev ob vsakem vplačilu odstoten prispevek zapiše v prid. Ob veliki raznovrstnosti razmer v posameznih delih države pa bo moglo vplivanje v tem zmislu le tedaj postati uspešno, če deluje po možnosti individualizirajoče. Da se razvije tako delovanje, so torej posebno poklicana deželna zakonodajstva. Po predlogi jim je prepuščeno za pospeševanje prostovoljnega zavarovanja pripraviti pripomočke in o njih porabi izdati natančnejša določila. Stem se odkazuje avtonomnim deželnim upravam pomembna socialno-politična naloga.

Z vsako prostovoljno večjo dajatvo se ravna kakor z enkratno vlogo, ki se z njo pridobi pričakovanje, ki

se priračuni zavarovalnotehniško. Skupna pravica se sestavi potem iz vsote delnih pričakovanj. Starostna renta, ki se pokaže iz teh prostovoljnih večjih dajatev, se lahko nastopi pred 65. letom, in sicer že po 55. letu starosti. Stem je za samostojne preskrbljeno deloma nadomestilo rente za onemogle. Poudariti je treba, da je to zavarovanje s prostovoljnimi večjimi dajatvami dano na voljo vsem starostnim zavarovancem, torej tudi delavcem.

Čas čakanja.

Preden se doseže pravica do rente, je prebiti čas čakanja. Ta čas znaša:

Pri delavcih za dosego rente za onemogle 200 prispevnih tednov (pri 50 letnih prispevnih tednih 4 leta, pri 40 prispevnih tednih 5 let). Za čas prispevanja velja pri tem tudi brez dejanskega dajanja tisti čas, ko opravlja zavarovanec aktivno vojaško službovanje, ali ko ima bolezen, ki je združena z nesposobnostjo za delo, ali končno ko oddaja nanj pripadajoči delež zavarovalnega prispevka službodajniku. Pri starostni renti znaša čas čakanja 30 let, in sicer računaje od začetka zavarovanja, brez ozira na eventualno prenehanje prispevanja. Prehodno določilo krajša ta čas čakanja za tiste, ki postanejo zavarovanju zavezani, ko dobi zakon moč, ali v teku naslednjega leta. Za nje znaša čas čakanja za starostno rento le 200 prispevnih tednov.

Pri samostojnih znaša čas čakanja za starostno rento 200 prispevnih tednov. S tem razmeroma kratkim časom čakanja se omogoči dosega starostne rente tudi osebam, ki postanejo šele v višji starosti zavezane zavarovanju. V tem tiči nekaka izravnava za to, ker se samostojnim ne daje renta za onemogle.

Prestanek pričakovanja.

Za delavca pomenja brezdelnost izločitev iz zavarovalne dolžnosti. Zakon omogoča, da se v tem primeru ohranjajo v moči pridobljene pravice z majhnimi prispevki. Isto velja za samostojno osebo, ki izstopi začasno iz zavarovanja.

Če samostojna oseba ne more plačevati polnih prispevkov za svoje zavarovanje, lahko prav tako s povsem majhnimi dajatvami svoje pričakovanje vzdržuje v moči. Na ta način skuša načrt uravnati to za prakso tako važno vprašanje, oziraje se na finančne zahteve.

Delavca skuša predloga varovati za primere, da bi službodajnik ne mogel plačevati, stem, da ostane njegovo pričakovanje v moči kljub temu, da se ne plačujejo prispevki.

Glavnične odpravnine za zaostale.

Če zavarovanec umrje, se zaostalim dovolijo glavnične odpravnine. Do njih imajo pravico vdove ter zakonski in pozakonjeni otroci pod 16 leti. Nezakonski otroci imajo pravico po materni smrti, pa tudi po očetovi smrti, in sicer tedaj, če je bilo njegovo očetovstvo sodno dognano in pripoznano. Tudi roditeljem umrlega, ki jih je on vzdrževal, potem njegovim vnucom ter bratom in sestram pod 16 leti, ki so od njega dobivali svoj živež, se prizna odpravnina. Pogoji za podelitev glavnične odpravnine je, da je prebil čas čakanja 40 prispevnih tednov.

Višina glavničnih odpravnin,

ki jih je dovoliti zaostalim, naj se povzame iz naslednjih primerov. (Pogoj 50 prispevnih tednov v letu):

Za nesamo- stojno pridobiva- joče	vdova brez otrok	Če je ostala vdova z enim otrokom		z dvema otrokoma
		K	K	
Mezdni razred	K	K	K	K
I	120	180	240	240
II	150	225	300	300
III	180	270	360	360
IV	210	315	420	420
V	240	360	480	480
VI	270	405	540	540
za samostojno pridobivajoče (pogoj 12 me- sečnih pri- spevkov po I K)	150	225	300	300

Povračilo prispevkov ob ženitvah.

Ženski zavarovanci, ki sklenejo zakon, imajo pravico, da se jim povrne polovica zanje plačanih prispevkov, če so prebili čas čakanja 200 prispevnih tednov.

Uredba organizacije.

Organizacija se deli v spodnjo stopnjo (krajevni urad), srednjo stopnjo (deželni urad) in gornjo stopnjo (državni urad).

Spodnja stopnja, krajevni urad, za vse tri stroke zavarovanja je

okrajni urad za socialno zavarovanje.

Njegova naloga je vse občevanje s službodajniki in zavarovanci, priglaševanje in odglaševanje, inkaso prispevkov, razvidnost pričakovanj in pripravljanje odločeb rentne komisije.

V načelstvu okrajnega urada, ki oskrbuje krajevno službo za vse zavarovance in vse zavarovalne stroke, so zastopane tri skupine udeležencev: delavci, podjetniki in samostojne osebe, vsak z eno tretjino. Delavci in podjetniki se volijo iz načelstev bolniških blagajnic. Zastopniki samostojnih oseb se imenujejo dotlej, da se določi volilni imenik.

Za osrednjo stopnjo,

deželni urad, poslujejo trije organi. Rentna komisija zavarovanja za onemoglost in starost, voljena po kurijah iz načelstev okrajnih uradov, določa o pravicah do rent. Nadalje obstoja „deželni urad“, prav tako avtonomen upravni zbor, ki mu je zlasti naloženo vplivati na nalaganje glavnice. Tretji organ je teritorialna zavarovalnica proti nezgodam, koje načelstvo je sestavljeno dve tretjini iz podjetnikov in ena tretjina iz delavcev. Zavod bo moral oskrbovati tudi pisarniške posle za rentno komisijo in deželni urad.

Središče je blagajnica rent za onemogle in starostnih rent na Dunaju.

Zanj bo treba le majhnega uradniškega aparata, ker je glavna važnost uprave pri zunanjih organih. Načelstvo blagajnice je avtonomno. Sestavljeno je po četrtini iz izvoljencev kurij zavarovanih delavcev, podjetnikov in zavarovanih samostojnih oseb, ter končno iz imenovanih strokovnjakov. Naloge središča bodo organizacija in kontrola cele uprave.

Razsojanje sporov.

Na mesto sedajšnjih razsodišč stopijo nove uredbe. Poravnavanje spornih primerov glede dajatev bolniškega

zavarovanja je naloženo pritožnim komisijam na okrajnih uradih.

Sporne zahteve, ki niso bile poravnane pri njih, potem sporni primeri glede zavarovanja onemoglih, starostnega zavarovanja in zavarovanja proti nezgodam pridejo pred

c. kr. zavarovalno sodišče.

Tako sodišče se ustanovi v vsaki deželi. Za prizivno oblastvo bo treba na Dunaju ustanoviti c. kr. višje zavarovalno sodišče. V drugih spornih primerih so pristojna politična oblastva. Zoper njihove razsodbe ni odprta pritožba na upravno sodišče, temveč na višje zavarovalno sodišče.

Stroški zavarovanja za onemoglost in starost.

1. Dajatve zavarovancev.

Število zavarovanju zavezanih oseb znaša, kakor je pričakovati, nad 6 milijonov delavcev in več kakor 3 milijone samostojnih oseb, torej kakih 10 milijonov zavarovancev.

Pri samostojnih osebah ni mezdni razredov, temveč prispevek znaša na mesec 1 K, če je letni pohodek pod 480 K, pa 50 h. To bi dalo pri 2,700.000 zavarovancev (na podlagi popisovanja ljudstva iz leta 1900) letno zavarovalno dajatev 2837 milijonov kron s strani samostojnih oseb.

Pri delavcih je prispevek stopnjevan po (šestih) mezdni razredih od 12 do 72 h na teden. Če se vzame da je 535 milijonov zavarovancev, se pride do letnega skupnega zavarovalnega prispevka 8845 milijonov kron.

Pri pomagajočih rodbinskih udih (trije mezdni razredi po 12, 24 in 36 h tedenskega prispevka) bi bilo pričakovati letnih prispevkov za posamezne zavarovance med 54 in 162 K. To daje, če je 175 milijona zavarovancev, kakor je pričakovati, prispevek 1216 milijona kron.

Stem se pride do skupnega letnega prispevka samostojnih oseb, delavcev in pomagajočih rodbinskih udov okroglo 129 milijonov kron.

Samostojne osebe.

Po pretoku petletnega roka čakanja, torej v šestem letu, znašajo starostne rente 32 milijona, narasejo do desetega leta na 254 milijona, v 30. letu 773 milijona in dospejo po 40. letu, v stanju stanovitnosti, na višino 955 milijona kron.

K tem stroškom 955 milijona kron bi prispevala država 33 milijonov kron.

Delavci.

Rente za onemogle in starostne rente za delavce in pomagajoče rodbinske ude bodo terjale stroškov: v petem letu 3 milijone kron, potem brzo naraščajoč na 457 milijona kron v desetem letu, na 104 milijone kron v 20. letu in na 1668 milijona kron, v stanju stanovitnosti, po 40. letu. Od teh 1668 milijona kron mora plačati država 581 milijona kron.

Zaostali.

Glavnična odpravnina za zaostale bo terjala že v prvem letu 18 milijona kron, v drugem letu 83 milijona kron, potem naraščajoč v desetem letu 196 milijona kron in v stanju stanovitnosti, po 40. letu, 26 milijonov kron.

Povračilo prispevkov ženskim zavarovancem, če se poroče.

Stroški za to se pričenjajo z 1.9 milijona kron v petem letu in naraščajo do 4.5 milijona kron v 30. letu. Ta vsota se tudi v stanju stanovitnosti ne prekorači.

Upravni stroški,

kamor prispeva država 2 milijona kron, se jemljejo z enakomerno 12 milijoni kron.

Skupni stroški zavarovanja onemoglih in starostnega zavarovanja

za delavce in samostojne osebe bodo po tem znašali v prvem letu 13.8 milijona kron, potem bodo rasli in utegnejo v stanju stanovitnosti znašati 305 milijonov kron. Ta števila dadó oceniti narodnogospodarski pomen starostnega zavarovanja in zavarovanja za onemoglost.

Obremenitev države.

Država prevzema stalno tekoč prispevek upravnih stroškov za dva milijona kron. Nadalje se bodo izplačevali k vsaki renti državni prispevki v znesku 30 K in končno rentni prispevki povodom vojaškega službovanja.

Rentni prispevki se začnejo šele v petem letu. V prvih štirih letih bodo znašali torej stroški za državo le dva milijona kron. Potem naraščajo počasi, in v stanju stanovitnosti bi znašali stroški za samostojne 33 milijonov kron, za delavce 58.1, za vojaški službi zavezane osebe 5.3 milijona kron, v celem torej 96.4 milijona kron in vštveši prispevek k upravnim stroškom 98.4 milijona kron.

V okroglih številnih računjenju je torej pričakovati, da bo država po nekako 10 letih morala prispevati na leto 40 milijonov kron, po 20 letih 80 milijonov kron in v stanju stanovitnosti (po 40. letu) okroglo 100 milijonov kron.

Osnutek ima namero, da se pred potekom 12 let pregleda ves zavarovalni načrt in eventualno nanovo uredi.

Umetna gnojila za sadno drevje.

Kmetovalci so doslej sadnemu drevju le redkokdaj gnojili, navzlic temu, da je zelo hvaležno za dobro hranitbo. Ne samo, da po primernem gnojenju drevje obilneje rodi, tudi sadje je boljše in drevesa so trpežnejša in manj občutljiva za razne bolezni. Mnogokrat sadje prezgodaj odpada, ker ima drevo premalo hrane. Če pa sadnemu drevju dobro gnojimo, tedaj lahko vsako leto dobro rodi.

Zelo je razširjeno mnenje, da mora priti po bogati sadni letini revna letina. To se sicer pogosto dogaja, ker je drevje po obilni letini opešalo in ne dobiva v zemlji več toliko hranilnih snovi, da bi moglo v prihodnjem letu zopet sad roditi. Vendar to ne sme biti vedno tako, če ni ob času cvetja neugodno vreme vplivalo in če niso živalski ali rastlinski škodljivci krivi slabi letini.

Kjer na sadjarstvo obračajo veliko pozornost, tam je znano preprosto sredstvo, ki pripomore do pridelka tudi po dobri letini, in sicer so to umetna gnojila.

Drevo stoji 40, 50 ali še več let na istem prostoru in mora za svoje življenje potrebne hranilne snovi vedno iz iste zemlje jemati. Vsled tega pač zemlja mora ubožati, posebno na onih hranilnih snoveh, ki jih rastline največ potrebujejo. Najvažnejše rastlinske hranilne snovi so kali (v kajnitru in 4% kalijeve soli), fosforova kislina (v Tomasovi žlindri in superfosfatu) in dušik (v čilskem solitru). Gnojiti se torej mora s tolikimi umetnimi gnojili, da dobi zemlja vse omenjene tri hranilne snovi, ki jih damo zemlji, če gnojimo z domačim hlevskim gnojem. Samoumevno je, da je hlevski gnoj neprecenljive vrednosti; ker pa tega navadno povsod primanjkuje, so nam torej umetna gnojila edino sredstvo, da z njimi moremo sadno drevje v zadostni meri hraniti.

Za drevo zadostuje 1 kg 40% kalijeve soli, 2 kg Tomasove žlindre ali 1½ kg superfosfata in 1 kg čilskega solitra. Prvi gnojili je najbolje potrositi jeseni ali pa sedaj, ko je čas za slična dela najpripravnější, ker sedaj ima kmetovalec najmanj dela in se ne more izgovarjati, češ da nima časa, kar se pogosto sliši. Ali se gnoji jeseni ali spomladi, vselej se potrosi 40% kalijeva sol s Tomasovo žlindro ali s superfosfatom pomešana v okrožju okoli drevesa, kamor bi je kap drevesne košnje. Tudi se v tem okrožju lahko ruša izreže ter se v jarek, 50 cm širok in 30 cm globok, potresejo gnojila, se zasujejo s prstjo in zopet pokrijejo z rušo. Polovica čilskega solitra se da konci marca ali v začetku aprila, druga polovica potem, ko je drevje odcvetelo.

Kadar drevje sadimo, je 40% kalijevo sol in Tomasovo žlindro, oziroma superfosfat, pomešati z zemljo in nasuti v jamo. Kadar nasajamo večje nasade, je prej, preden se zemlja globoko prekoplje, na ha enakomerno pognojiti s 400 do 500 kg 40% kalijeve soli in 1000 do 1500 kg Tomasove žlindre.

Torej večkrat, enakomerno in z različnimi snovmi se mora gnojiti kakor tudi v pravem času. Kdor se bo po teh vrsticah ravnal, tega bo marsiktero drevo jeseni z žlahtnim sadom razveselilo, ki bi mu ga drugače ne prineslo, če bi ne gnojil. Kdor ima dvoje ali več enakih dreves, stori najbolje, če eno drevo gnoji pravilno, kakor prej omenjeno, drugo pa pusti negojeno. Eno leto se to prav lahko poskusi, in zgled bo več pomagal in bolj poučil kakor veliko besed. M.

Gnojenje z dušikom.

Najvažnejša rastlinska hranilna snov je dušik, ki je v rastlinski stanici z drugimi hranilnimi snovmi vred (s kalijem in fosforovo kislino) velikega pomena za življenske pojave v rastlini. Izvzemši nižavska barja bo malo zemlje, ki bi ne potrebovala dušika.

V trgovini se prodajajo naslednja dušičnata gnojila:

1. čilski soliter,
2. žveplenokisli amoniak,
3. organska dušičnata gnojila: krvna moka, zmleta rogovina, volneni prak in usnjena moka,
4. apneni dušik.

Čilski soliter.

Čilski soliter je debeložrnata sol bele, sive ali rdečkaste barve, ki na vlažnem zraku odvolgne (nateza vlago) ter se vsled tega rad topi, če se ne hrani na popolnoma suhem prostoru. V čilskem solitru je 15 do 16% dušika, in sicer je v njem solitronokisli natron, torej v taki obliki, da ga rastline lahko in hitro uživajo.

Dočim se mora dušik drugih omenjenih gnojil v zemlji šele izpremeniti v solitrno kislino, da ga rastline morejo uživati, pri čemer se kolikortoliko dušika izgubi, je dušik v čilskem solitru že v obliki solitrne kisline. Glede gnojilne vrednosti je torej čilski soliter boljši kakor vsako drugo dušičnato gnojilo, zato je to dušičnato gnojilo, ki hodi v prvi vrsti v poštev. Ker se v vodi topi, zemlja ga pa ne drži v sebi kakor kali in fosforovo kislino, moramo biti zelo previdni, kadar ga rabimo, da ga voda ne izpere in da nimamo izgube. S čilskim solitrom se iz tega vzroka gnoji večkrat v majhnih deležih, kakor je ravno treba. Čilskemu solitru očitajo, da enostransko deluje na bohotno rast slame. To očitjanje je pa le v tem slučaju opravičeno, če zemlji ne dostaja kalija in fosforove kisline, pa se ni gnojilo tudi s tema hranilnima snovema.

Žveplenokisli amoniak.

Žveplenokisli amoniak, ki se dobiva v trgovini je postranski izdelek plinarnic in kokerij ter je bela, rumenkasto in zeleno barvana sol, ki ima navadno 20 % dušika v sebi, in sicer kot amoniak. Čeprav je žveplenokisli amoniak v vodi raztopen, vendar ne deluje tako neposredno in tako izdatno kakor čilski soliter, ker se mora v zemlji prej izpremeniti v solitrno kislino, to je v ono obliko dušikovo, ki jo rastline morejo uživati. Pri tej preosnovi se izgubi kakih 10 % amoniakovega dušika, vsled česar je izdatnost amoniakovega dušika v primeri s čilskim solitrom v takem razmerju kakor 90 : 100. Žveplenokisli amoniak se mora vedno nekaj časa pred setvijo v zemljo spraviti. Za vrhno gnojenje (na glavo) v okrepitev slabih ali pozebljih setev se žveplenokisli amoniak ne priporoča, ker se v tem slučaju zahteva, da dušičnato gnojilo hitro deluje, kakor je to pri čilskem solitru. Žveplenokisli amoniak ima to prednost, da njegov dušik zemlja v sebi drži, kjer se potem pretvarja v solitrov dušik ter polagoma pa enakomerno daje rastlinam dušičnate hrane. Ker se pa amoniakov dušik le tedaj presnavlja v solitrov dušik, če je v zemlji dosti apna, je žveplenokisli amoniak rabiti le na zadosti apneni zemlji. Z žveplenokislím amoniakom je najbolje gnojiti gorko, apneno, sprsteninasto, dosti vlažno srednje zvezno zemljo; slabši je pa za mokro, mrzlo glinasto, pa tudi za suho peščeno zemljo.

Ker je čilski soliter pri nas v razmerju z žveplenokislím amoniakom predrag in ga je vrhutega težko v navadnih skladiščih hraniti in ker naši kmetovalci vendar morajo semtertja rabiti kako dušičnato gnojilo, zato bo odslej imela naša družba tudi žveplenokisli amoniak v zalogi. Njegovo ceno objavimo v eni prihodnjih številčk.

Vprašanja in odgovori.

Dobro vemo, da je ta predel v našem listu najbolj priljubljen, zato ga bomo tudi v novem letu skrbno gojili. Vse družbenike ter tudi naročnike „Kmetovalca“ prosimo, naj nam prav pridno stavijo vprašanja gospodarske vsebine; pristavljamo pa, da bomo odgovarjali le na tista, ki dojdejo s podpisom. V listu seveda ne bomo objavljali imen.

Vprašanje 1. Jaz sem že petnajst let ud kmetijske družbe, zato prosim, da mi odgovorite na tole vprašanje: Ali bo starostno zavarovanje, ki ga namerava zakonskim potom izvesti državni zbor, kmetom v

korist? Ali ni tozadevna zakonska predloga zelo kruta za kmetovalca, ki mu bo nalagala novih velikih bremen? Kakšno stališče zavzema v tem oziru c. kr. kmetijska družba kranjska, ki ji kmetje še največ zaupamo? Kmet, če tudi obnemore pred 65 letom in je še gospodar, ne dobi preskrbnine; vsaj tako je čitati v listih. Komaj 10% samostalnih kmetov doživi 65 leto. Kje bodo jemali revni kmetje in revni kočarji krone za plačevanje zavarovalnine, ko mnogokrat nimajo niti vinarjev za sol! Vrhutega bo pa še plačevati za odrasle otroke in posle. Naša občina je majhna in ni premožna, in vendar bo morala plačevati glasom zakonskega načrta 6—7000 K vsako leto, in gotovo je, da nikdar ne pride niti polovica plačane zavarovalnine nazaj kot preskrbnina. Čudno se nam zdi, v čem vidijo v državni zbornici korist tega zavarovanja za nas kmete. Po našem mnenju bo to starostno zavarovanje hujše kakor je bila nekdanja desetina. Splošno vlada med nami veliko ogorčenje in pač lahko rečemo, da smo tega sami krivi, ker ne izbiramo za poslance mož iz svoje srede. Morda Vam ne ugajajo te misli, toda nič ne de, le priobčite moje vprašanje in svoj odgovor; to bo gotovo po volji večini Vaših udov. Moje vprašanje smete podpisati s polnim imenom. (Ivan Kamin v Dolenji vasi.)

Odgovor: Da možato zastopate pred svetom odkrito svoje mnenje, zato Vam izrekamo svoje spoštovanje. Zato smo tudi ugodili Vaši želji ter smo izjemoma objavili pod Vašim vprašanjem Vaše ime. Kar se pa tiče starostnega zavarovanja samega in našega mnenja, pa ni ravno lahko izreči sodbe na nobeno stran, ki bi se ne dala na kakršenkoli način spodbijati. To zavarovanje je za sedaj šele na popirju, in prav gotove je, da zakonski načrt postane prav v kratkem tudi veljaven zakon, a posledic nihče ne more naprej vedeti, ker tudi proračuni so tudi le na popirju in se ne ve, v kakšni meri se obnesejo. Zaraditega moramo biti previdni z odgovorom. Kakor vi možato ne skrivate svojih pomislekov, tako tudi mi odkritosrčno lahko v splošnjem izrazimo svoje mnenje. Če naj se ovira prehajanje kmečkih ljudi k obrti, selitev v mesta in izseljevanje v tujino, se vsekako mora nekaj storiti za kmečke delavce, posle in za kmečki naraščaj. Iz tega stališča pripisujemo starostnemu zavarovanju velik pomen. Bodimo pa tudi v drugem oziru odkritosrčni. Kakšen je položaj onemoglega ali starega kmeta, ki svojo kmetijo odda naslednikom? Večinoma žalosten, in užitar je navezan na miloščino. Ali ni velika razlika med prejemanjem miloščine ali pa med tistim, kar ima človek po zakonu pravico zahtevati? Starostno zavarovanje bo pa zakonskim potom priznavalo upravičeno preskrbnino za starost in bo torej ta zakon tudi v tem pogledu velepomemben. Mi smatramo novi zakon iz krščanskega in socialnega stališča vsekako za umestnega. To naše mnenje se pa seveda nanaša le na bistvo zakona, nikakor pa ne na njegov tehniški ustroj in na njegovo izvrševanje, ki danes še ni znano in se njegove posledice ne poznajo. Nobena reč na svetu ni popolna, in to velja tudi o tej zakonski predlogi, ki jo je še vedno lahko popraviti, preden postane resničen zakon, in tudi poznej, če se pokaže potreba. Dolžnost Vas kmetov je, da zakonski načrt resno pretresujete in upravičene pomisleke javite svojim državnim poslancem, ki bodo imeli priliko utemeljene pomisleke uvaževati. V današnji številki „Kmetovalca“ smo priobčili pod naslovom „Ljudsko zavarovanje“ spis o starostnem zavarovanju delavcev, kmetov in malih obrtnikov, kakor je bil nedavno priobčen v „Slovincu“. Naj vsakteri ta spis pazljivo prebere, naredi naj si potem svoje sodbo in naj prijavi svoje misli za in proti. Sklicujte shode, obravnavajte zadevo in sporočite svoje sklepe svojim državnim poslancem. Če tako storite, si poznej ne boste imeli kaj očitati, in poslanci Vam bodo gotovo hvaležni, če bodo vedeli za Vaše mnenje.

Vprašanje 2. Ali je priporočeno seno in slamo na malih posestvih stiskati, ker bi se tem potom lahko spravilo veliko sena in slame na majhnem prostoru, dočim so drugače potrebne velike shrambe? Koliko stane tak stroj za stiskanje? (L. M. v K.)

Odgovor: Seno in slamo zato stiskati, da bi v shrambi zadoščalo manj prostora, bi bilo popolnoma neumestno na malih kakor na velikih posestvih. Tako stiskanje je edinele primerno, če se pošiljata slama ali seno po železnici. Pri nas imamo sploh prevelika gospodarska poslopja, kamor je zazidana neprimerno visoka glavnica, ki se nikdar ne obrestuje. Kam bi prišla velika posestva, če bi hotela vso svojo slamo in seno spraviti. Ti poljski pridelki se prav praktično hranijo v velikih kupih na prostem, ne da bi zato kaj škode trpeli. So dežeje s slabšim podnebjem kakor je naše, in vsi kmetovalci, mali kakor veliki, imajo vse svoje seno in slamo na prostem. Zakaj bi pri nas to ne bilo mogoče? Najmanjša stiskalnica za seno ali slamo stane okroglo 400 K. Uvaževati pa morate tudi precejšnje delo pri stiskanju.

Vprašanje 3. Kakšen pomen ima žvepleni cvet v živinoreji; ali res zabranjuje razne bolezni pri živini, oziroma jih zdravi? (F. K. v P.)

Odgovor: Žveplo je pač važen sestaven del gotovih snovi v živalskem telesu, ali kolikor ga žival potrebuje, ga vedno dovolj dobiva v krmi. Živalim dajati žveplo, in to je tudi žvepleni cvet, je popolnoma neumestno, ker nikakor ne zabranjuje bolezni, in žveplo v obliki zdrobljenega žvepla ali žvepljenega cveta tudi ni nikako zdravilo za živino, ker se tako žveplo v prebavilih niti ne raztopi in gre neizpremenjeno iz živali vun. Pri nas se sploh žveplu pripisuje neutemeljeno zdravilna moč, kakršne v resnici nima. Pač je morda žveplo zdravilo za gotove bolezni, a tedaj se mora dati v spojinah, kakršne morejo živalska prebavila prebaviti, in to takrat, kadar je umestno, t. j. če živilozdravnik tako zdravilo zapiše.

Vprašanje 4. Ali je mogoče delati iz zmesi iz portland-cementa, Tomasove žindre in premogovega pepela trpežne cementne plošče za kritje streh? (F. K. v P.)

Odgovor: Taka zmes za napravljanje cementnih plošč za kritje streh je sploh nezmisel, kajti cementne plošče se trpežne naredijo samo iz portland-cementa in iz dobrega peska. Primeševati Tomasovo žindro bi bilo silno nespametno, ker je v ta namen veliko predraga in bi cementnih plošč ne naredila boljših. Na primeševanje premogovega pepela pa sploh ni misliti, ker bi ta pepel vsled svoje sestave naredil cementne plošče popolnoma neuporabne.

Vprašanje 5. Ali smem svoji goveji živini, zlasti volom, pokladati prekuhane tropine od sliv, ki bi jih živina, kakor vidim, prav hlastno uživala? Ali bi tropine od sliv ne škodovala prebavilom govedu? (M. R. v S. P.)

Odgovor: Prekuhane tropine od sliv so samensebi prav dobro krmilo in se jih sme pokladati na dan molznim kravam do 10 kg in volom do 20 kg. To pa velja le za tropine brez koščic, kajti te za goved niso brez nevarnosti in lahko povzročijo hude, da, celo smrtnonevarne bolezni v prebavilih. Nevarnost koščic je v njih mehanski vplivu, zato se smeje tropine od sliv s koščicami vred le tedaj brez pomisleka pokrmiti, če se poprej na primeren način tako zdrobe, da se koščice v drobne kosce zmeljejo.

Vprašanje 6. Kadar moja drugače zdrava kobila pije, priteka voda v precej močnem curku skozi nosnice nazaj. To opazujem že kakih štirinajst dni. Sosedjo pravijo, da ima kobila katar, ki kmalu izgine. Ali je to nevarna bolezen in kako naj jo zdravim? (M. R. v S. P.)

Odgovor: Vaša kobila ima prehlajen vrat, zlasti okoli grla, ter vsled tega težko požira in popita voda odteka nazaj skozi nosnice. Če se tako bolan konj takoj v pričetku varuje pred škodljivimi vplivi in če se primerno zdravi, potem kmalu izginejo znaki bolezni, in konj se ozdravi. V nasprotnem slučaju pa postane dihanje težko in konj more celo poginiti, ker se vsled vnetice glasilk v goltancu konj zaduši. Včasih more tudi krma in pijača zaiti v goltanec in v pluća, kar tudi povzroči smrt. Tako bolnega konja je varovati pred vsakim nadaljnim prehlajenjem, imeti ga je v gorkem hlevu, dajati mu je prestano, t. j. ne mrzlo pijačo in jed in okoli vratu mu je devati obkladek. V to svrhu se kaka rjuha zmooči, izžme, ovije okoli vratu in čez njo se ovije volnena obgrtača. Vlažna rjuha se pod ogrtačo segreje in s svojo gorkoto zdravi vnetje. Dobro je tudi dajati konju vdihavat soparico, ki prihaja iz posode, napoljene s kropom in s senenim drobom. V težkih slučajih je najbolje poklicati živilozdravnika.

Vprašanje 7. Poslal sem Vam kos prasičjih jeter, ki so polne vodenih mehurjev, vsled česar so popolnoma neuporabne, zato vprašam, ali take mehurje povzroča kaka bolezen, in če jih, ali je nevarna in nalezljiva in kako jo je preprečiti ali zdraviti? (J. S. v Š. V.)

Odgovor: Mehurji v poslanih prasičjih jetrih izvirajo od neke vrste trakulje (*Echinococcus*), ki pride s svojimi jajci v prasičje telo, se tamkaj razvije v trakuljo ter nadaljuje svoje življenje v jetrih, kjer dela take mehurje. Trakulja se popolnoma razvije v pasjem telesu, kjer leže svoja jajca, ki jih pes odlaga s svojim blatom. Če pride prasič ali kaka druga žival in tudi človek do takih jajec, ki so silno majhna, in jih požre, potem v dotični živali ali v človeku iz jajca pride majhna trakulja ter začne del svojega razvoja. Trakulja v prasičjih jetrih navadno živali ne povzroča posebnih težkoč, ker se prasič običajno poprej zakolje, preden trakulja znatno vpliva na zdravje. Trakulja je torej zajedalec v prasičjih jetrih in se proti njemu nič ne da narediti. Poglavitno je trakuljavost sploh preprečiti, in to se zgodi, če se odstranijo sploh sumljivi psi, da psi ne dohajajo v dotiko s prasiči in da se od trakulje mehurjasta jetra tako odstranijo, da ne more kak pes do njih, ki bi potem trakuljo nalezl.

Vprašanje 8. Prišel sem kravi pokladati ajdove luskine, a kmalu je izgubila slast in noče več žreti kakor poprej. Odkod prihaja to? (I. L. v B.)

Odgovor: Ajdove luskine, če se poprej za pokladanje primerno pripravijo, morejo povzročiti v govejem želodcu, in sicer v devetogubu, trdovratno zaprtje, vsled česar žival izgubi vso slast. Prenehajte s pokladanjem ajdovih luskin in dajte zaprti živali kakega mečila, pa kmalu ozdravi.

Vprašanje 9. Imam konja, ki ima na sprednjih nogah čisto mehak kopitni rog, ki mu skoraj nič noče rasti, zato vprašam, kako bi kopitni rog utrdil in pospešil njegovo rast? (A. T. v P.)

Odgovor: Vaš konj ima mehak rog, ki bržkone pač rase, a tega ne zapazite, ker se kopita vsled svoje mehkoobe vedno hitro obrabijo. Vzrok kopitni mehkoobi more biti prirojen, ali pa tiči v veliki mokroti v hlevu, na cesti in na paši. Najboljše sredstvo, takemu kopitu dati pravšno vlago in prožnost ter pospešiti rast, je konja pustiti, da se nepodkovan pase na suhem pašniku. To povzroči hitro pretakanje krvi v onih delih kopita, ki tvorijo rožnino. Tak konj mora v hlevu stati na suhem, kopita mu je vedno pridno snažiti ter mazati z vazelinom.

Vprašanje 10. Ali kaj škoduje vinskemu okusu, če je vino hranjeno v pobarvanih sodih? (J. S. v Š. V.)

Odgovor: Od oljnate barve, ki je z njo popleskan vinski sod, vino pač ne dobi okusa ali duha po barvi, vendar barva zamaši vse luknjice lesa, in zato ne more zrak vdreti skozi te luknjice, vsled česar vino v pleskanih posodah tako dobro ne zori in ne dobi finega okusa in duha. Vinsko posodo je od zunaj pač snažno imeti, z oljnato barvo je pa odločno ni umno prepleskati.

Vprašanje 11. Kako je popraviti vinski sod, ki ima duh po plesnobi? (J, S. v Š. J.)

Odgovor: Plesniva postane posoda, če ni bila nič ali ne zadosti zažveplana, zlasti če leži odprta in na vlažnem kraju. Plesnoba posode je lahko različna. Če je sod znotraj na površju nekoliko siv, se da taka plesnoba še lahko osnažiti. Teže je, če je šla plesnoba bolj v les, tako da je les rumen ali črn. V tem slučaju je treba velike previdnosti. Če je pa šla plesnoba že preveč globoko v les, potem takega sode sploh ni več mogoče popraviti. Če je sod plesniv, se mora vsekako odpreti; če nima vratic, se odvzame dno. Potem se vzame suha krtača ali suha cunjca in se skuša, da se z njo vsa plesnoba kolikor mogoče odstrani in iz sode spravi. Če je sod le na površju, torej le malo plesniv, pojde to lahko, če je pa šla plesnoba že nekoliko v les, ga je treba postrgati s kako strguljo, in sicer tako globoko, da se pride do popolnoma zdravega, čvrstega lesa. Šele potem se sod z ostro krtačo in z vodo dobro opere, zabije in dobro izpari ali pa s sodo in s kropom tako zakuha, kakor posoda od črnine ali pa kakor nova posoda. Namesto sode se tudi tukaj lahko vzame jedki natron ($3-5\frac{0}{10}$), ki je še boljši. Sod se potem z vrelo in nato z mrzlo vodo dobro opere in se moker močno zažvepla (na 10 hl $1\frac{1}{2}$ do 2 žveplena traka) ter se zabije. Čez nekaj dni se sod zopet odpre, še enkrat pomije ter — če se ne rabi takoj — šele potem, ko se je bil posušil, na navadni način zažvepla. Še bolje je plesniv sod na že popisani način najprej s klorom razkužiti in šele potem odpreti, postrgati, zakuhati in žveplati, kakor je bilo ravnokar opisano.

Vprašanje 12. Letos mi je povodenj deloma vzela, deloma pokvarila mnogo krme, in je konji nič kaj radi ne jedo. Ali smem pokladati konjem med rezanico lanene, oziroma sezamove tropine in koliko na dan? (M, S. v B.)

Odgovor: Ni ovire, da bi ne smeli konjem s pridom pokladati lanene ali sezamove tropine, ker so zelo redilne ter imajo v sebi tudi dokaj rudninskih redilnih snovi. Seveda je množino tropin omejiti, ker v preveliki meri pokladane žival preveč rede in jo lené. Konjem je dajati z ozirom na njih velikost na dan od 1—2 kg oljnih tropin.

Vprašanje 13. Ktere vrste umetnih gnojil naj rabim letos za travnike, ker jih moram zopet pognojiti? Zadnjič sem gnojil z zmesjo Tomasove žlindre, kalijeve soli in pepela. Nekteri tu pri nas trdijo, da uničim travnike če bom vedno rabil umetna gnojila. (Fr. M. v Z.)

Odgovor: V tej zadevi smo priobčili v „Kmetovalcu“ že nebroj spisov in zopet enega v zadnji številki lanskega letnika. Travnikom je gnojiti s fosforovo kislino, s kalijem in z dušikom. Umetna gnojila, ki imajo fosforovo kislino v sebi, so Tomasovo žlindra, kostna moka in razni superfosfati. S prvima dvema je gnojiti dovolj zgodaj, t. j. jeseni ali pozimi, če naj se učinek pokaže že spomladi. S superfosfatom se more gnojiti šele spomladi. Najboljše kalijevo gnojilo je kalijeve sol in ravnokaj tudi pepel, če ga imate dovolj po primerni ceni na razpolaganje. Dušičnata gnojila so čilski soliter, žveplenokisli amoniak, hlevski gnoj in gnojnica. V naših razmerah je gospodarsko najbolje rabiti gnojnico, ki naj se po možnosti zgodaj po travnikih razpelje. Trditelj, da se travniki uničijo, če se gnoje z umetnimi gnojili, je popolnoma neutemeljena, pač je pa uspeh le tedaj dovoljen,

če se gnoji z vsemi omenjenimi potrebnimi redilnimi snovmi. Enostransko gnojenje je vsekako napačno, in pri nas se zlasti dela napaka, da se malo ali nič ne misli na gnojenje z dušikom.

Vprašanje 14. Tukajšnji občinski odbor je sklenil uvesti pasji davek, zato vprašam, če je k temu upravičen, dasi je večina posestnikov proti temu davku? Imam ne dosti vrednega psa, in bi ne plačal rad davka zanj; ker ga pa sam ne smem pobiti, vprašam, kdo je dolžan plačati konjača, ki pride ponj, jaz ali občina? (M. G. v A.)

Odgovor: Nedvomno ima občinski odbor pravico vpeljati pasji davek, čeprav se stem ne strinja večina občanov. Če svojega psa peljete h konjaču, da ga pobije in zagrebe, potem konjač sploh nima pravice terjati plačila. Če pa pride konjač na Vaš poziv k Vam po psa, potem ste Vi dolžni plačati mu pristojbine, ki mu po zakonu grede.

Vprašanje 15. Lani sem obsejal 1 ha travnika pravilno s travno zmesjo, a vsled suše se travnik na nekterih mestih ni zaledinil. Ker bi nerad ves travnik nanovo obdelal in zasejal, sem si namenil, da gola mesta na travniku posejem in z brano zavlečem. Ali bilo tako ravnanje dobro in uspešno? (A. S. v J.)

Odgovor: Gola mesta na travniku lahko na ta način vnovič zasejete, a bo vedno nevarnost, da suša pomori nežne rastlinice. Če bi travno zmes, ki ji je seveda dodati tudi primernih vrst detelj, sejali pod žito, potem bi to obseščevalo in varovalo mlade in nežne rastlinice in bi bil uspeh gotovejši. Žito je seveda še zeleno pokositi, in sicer takoj, ko so se trave in detelje dovolj ojačile.

Vprašanje 16. Pri nas je letos mnogo prasičev, ki so namenjeni za pitanje, pa nočejo jesti. Naj se takim prasičem poklada kar hoče, kuhano ali sirovo, trdo ali vodeno, uživajo prav malo ter potem leže. Drugače niso bolni, vsej na prostem veselo skačejo. Ne debelijo se nič, še slabe ker le toliko jedo, da še žive. Zaklan tak prasič ima semtertja debela čreva tako zožena, da gre komaj prst skozi. Pripomnim naj, da pokladanje grenke soli nič ne pomaga in da so poprej prasiči slabo krmo rajši jedli kakor sedaj dobro. Odkod prihaja to in kaj mi je storiti? (I. Z. v Č.)

Odgovor: Kolikor moremo iz Vašega vprašanja posneti, bolehalo dotični prasiči za zoženjem črev, ki je med drugim posledica zaceljenih tvorov ali uljes vnetih črev. Vnetje črev more marsikaj povzročiti, zlasti črevesni katar, jetika, tifozna bolezen, škrofuloza itd. Katarhalčno vnetje povzročajo mrzli in mokri svinjaki, druga vnetja zopet slaba krma in voda, razpoloženje živali n. pr. k škrofulozi, kar je pri prasičih zlasti takrat zelo mogoče, kadar se živali v sorodstvu plemene. Vsekako je sumljivo, da se zoženje črev pri Vaših prasičih v več svinjakih pogosto dogaja, iz česar se more sklepati na eninisti vzrok. Taki prasiči se ne dajo zdraviti, temveč bodi poglobitna skrb, da se obolenje sploh prepreči, kar se doseže z odstranitvijo vzroka, ki ga je seveda poiskati. Najbolje je naprositi okrajno glavarstvo, da pošlje okrajnega živinozdravnika, ki mu bodi naloga, da vzrok zasledi in dá potem potrebna navodila.

Kaj delajo naše podružnice.

Čč. načelnštva podružnic prosimo, naj bodo tako prijazna ter naj nam pošiljajo kratka poročila o svojem delovanju, saj bo to njim v čast, tovarišicam pa v spodbudo.

Podružnica v Srednji vasi v Bohinju.

Dne 26. decembra pr. l. je imela kmetijska podružnica v Boh. Srednji vasi svoj občni zbor. Načelnik J. Rihteršič je došle ude predvsem prisrčno pozdravil, priporočal je udom

in sploh kmetovalcem večje zanimanje za podružnico, ki naj bi bila pravo zavetišče v vseh vprašanih kmetijskega stanu; spominjal se je redke slavnosti 60 letnega vladanja Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. kot prvega zaščitnika kmetijskemu stanu, ki je z modrimi zakoni in odredbami kolikor možno razbremenil kmeta trpina. V znak udanosti in spoštovanja so zborovalci vstali in cesarju „živijo“ zaklicali. Nato je načelnik poročal o podružničnem delovanju v letu 1908. Podružnica je imela dvoje strokovnih predavanj. Prvo je priredil c. kr. okrajni živinozdravnik g. Jos. Stegu, drugo pa družbeni ravnatelj g. Gustav Pirc. Prvi je predaval o prasičji rdečici, ki je tudi pri nas zelo razširjena, in o varstvenem cepljenju, drugi pa o vzajemni zavarovalnici za goved in o ustanovitvi društva za kozoreje.

Varstveno cepljenje se pri nas ni vršilo, ker se je baje oglasilo premalo udov zato.

O ustanovitvi zavarovalnice za živino in kozorejskega društva je razmišljal in sklepal tudi letošnji občni zbor. Glede zavarovalnice za goved se je sklenilo, da se za sedaj ne ustanovi, saj pogine s'ednjič zelo malo živine, a večji posestniki bi z zavarovanjem vsako leto imeli znatne izdatke. Društvo za rejo koz se pa vsekako in brez odloga ustanovi, ker so zato tu pri nas prav ugodne razmere in vsi predpogoji.

Na občnem zboru se je tudi sklenilo, da si podružnica nabavi na svoje stroške enega ali dva mrjasca plemenjaka in naj se odpošlje vsa udnina c. kr. kmetijski družbi, da debe udje drevesca, ker je to največja privlačna sila za pridobivanje novih udov.

Podružnica na Čatežu pod Zaplazom.

Dne 19. grudnia 1908 je imela naša podružnica svoj občni zbor. Načelnik g. Anton Zagorjan je poročal o njenem delovanju ter je predložil račune za upravno leto 1908. Blagajna izkazuje 103 K prebitka. Računi so se odobrili. Nanovo je pristopilo 11 udov, kar kaže, da so se ljudje pričeli bolj zanimati za kmetijstvo, a kljub temu pogrešamo še veliko posestnikov, ki sicer trdijo, da so vneti za napredek, a vendar spé le spanje pravičnega. Nato je sledila volitev odbora in načelnštva. Za načelnika je bil zopet izvoljen g. Anton Zagorjan. Pri nas je sedaj zelo velikega pomena novo vinogradništvo, ker bo uš v prav kratkem času opustošila vse vinograde. Izjemno dobra letina je letos naše vinogradnike prav resno posvarila, da naj se oprimejo dela, ker sta kraj in lega prav ugodna za vinetvo. Žal, da se — razen par častnih izjem — ljudje tako kratkovidni, da ne vidijo preteče nevarnosti. Zato si je pa podružnica nadela nalogo, pov. čati matičnjak in vzgojiti kar največmogoče sajenk. V to svrhu pa bo treba večjega in primernejšega prostora za vlaganje ključev, ker je dosedanji prostor premajhen in prestrm za tsko delo.

Končno je g. načelnik govoril o novem vinogradništvu ter je dal zborovalcem pokusit vina iz novih nasadov kmetijske podružnice in iz svojih novih nasadov. Vino je zelo ugažalo in marsikdo je sklenil, da kar najprej mogoče prične z delom. Da bi le res bilo!

Kmetijske novice.

Prireditve kmetijskih tečajev. Po odredbi deželne odbora se priredi tekom januarja in februarja šest dvodnevni kmetijskih tečajev, kjer se bodo gospodarji poučevali o tistih kmetijskih strokah, ki so za dotični okoliš posebno važne. Ti tečaji se prirede v Kostanjevici od 17. do 19. januarja, v Košani od 24. do 25. januarja,

v Semiču od 31. januarja do 1. februarja, v Št. Rupertu na Dolenjskem od 14. do 16. februarja in v Žireh od 28. februarja do 1. marca. t. l. Opozarjamo že danes vse naše gospodarje na te tečaje s pozivom, da se jih po imenovanih krajih polnoštevilno udeležujejo.

Kmetijski tečaj v Kostanjevici bo od nedelje 17. januarja do torika 19. januarja. Na tem tečaju se bo poučevalo: 1.) v nedeljo, 17. tm. od 3 do 5 popoldne o prasičji reji (ravnatelj V. Rohrman); 2.) v ponedeljek, 18. t. m. od 9 do 11 dopoldne o kletarstvu (kletarski nadzornik F. Gombač) in od 2 do 4 popoldne o gnojenju in umetnih gnojilih (cesarski svetnik G. Pirc); 3.) v torek od 9 do 11 dopoldne o kmetijskem združništvu s posebnim ozirom na kletarske zadruge (revizor Kralj).

Gospod cesarski svetnik Ivan Murnik, častni ud c. kr. kmetijske družbe ter bivši njen predsednik, je praznoval 3. t. m. svojo sedemdesetletnico. Vrlemu možu, ki je eden najstarejših družbenih udov, ki ima nevenljivih zaslug za probujo našega naroda, ki je, ko je bil še zdrav, neumorno in požrtvovalno deloval na narodnogospodarskem polju in v ljudomile namene, je k njegovi sedemdesetletnici izrazil najiskrenejša voščila v imenu c. kr. kmetijske družbe kranjske njen glavni odbor. Daj Bog še mnogo let preživeti na duhu čilemu možu v krogu svojecev in daj mu telesno zdravje, da doseže prijetno starost, kakršno zasluži za svoje dolgo, veliko in neobičajno delovanje v prid svojemu narodu in svojih bližnjih!

Kranjski deželni zbor, ki se je pravkar zbral na kratko zasedanje, je sprejel nujni predlog, da naj se v prihodnjem zasedanju predloži v posvetovanje načrt o premembi lovskega zakona, zakon o povračilu škode, storjene po divjačnji, in nov zakon o osnutju deželne zavarovalnice za življenje, proti požaru in proti nesreči pri živini.

Gosp. Adolf Ribnikar, doslej živinozdravnik pri c. kr. kmetijski družbi kranjski in vodja družbene podkovske šole, je bil imenovan za mestnega tržnega nadzornika v Ljubljani ter je izstopil iz družbene službe. Začasno vodstvo družbene podkovske šole je prevzel c. kr. veteninarski nadzornik gosp. Al. Pavlin.

Družbene vesti.

* Z današnjo (prvo) številko smo pričeli XXVI. letnik. To številko dobe iz upravnih razlogov vsi dosedanji udje in naročniki. Prosimo, naj nam je nihče ne vrne, čeprav ne ostane v l. 1909. družbenik, oziroma listov naročnik. Prav nujno prosimo, naj vsak takoj naznani družbi, oziroma upravnistvu, če lista sploh ali redno ne prejema, ne pa pozneje, kakor se pogostoma dogaja, da nam konci leta ob pobiranju udnine udje tožijo, da vse leto niso prejeli lista. Kaka pomota se pri tolikem številu prav lahko pripeti. Če se pa nedostatki sproti naznanjajo, se tudi lahko sproti odpravljajo.

* Častita načelnštva podružnic in gg. družbene ude, ki so za naročene gospodarske potrebščine v l. 1908. še na dolgu, nujno prosimo, naj z ostanke nemudoma poravnajo, ker družba nima denarja, da bi malomarne plačnike podpirala, in mora tudi račne za l. 1808. takoj zaključiti. Bodi to zadnji opomin!

* Glede oddaje sadnega drevja v l. 1909. opozarjamo na razglas med uradnimi vestmi v tej številki.

* Kdo ima naprodaj sadno drevje? Stara družbena drevesnica je onemogla in daje vsako leto manj porabnega drevja za oddajo, dočim pride iz nove drevesnice

šele jeseni l. 1909. drevje za oddajo na vrsto, zato more naša družba naročitvam na drevje le tem potom zadostiti, če sadno drevje za ta čas drugje naroča. Po deželi se pa semtertja nahajajo drevesnice pri podružnicah, šolah in pri zasebnikih, katerih lastniki tožijo, da ne morejo vsako leto vsega vzogeenega drevja za primerno ceno oddati. Lastnike, oziroma upravitelje takih drevesnic stem prosimo, da stopijo glede prodaje svojega drevja družbi z njo v dogovor, in sicer takoj, da se bo družba pravočasno vedela ravnati.

* Poziv podružnicam c. kr. kmetijske družbe kranjske. Sedaj, ko so spravljeni poljski pridelki in se je delo skrcilo, se kmetovalci zopet lahko shajajo ter delujejo za organizacijo svojega stanu. Sedaj je tudi čas za podružnice, da sklicujejo shode, se dogovarjajo o bodočem delovanju ter delajo v to svrhu primerne sklepe. Nujno pozivamo podružnice, naj dobro porabijo zimski čas ter naj pridno delujejo v prid kmetijstvu. Načelnštva podružnic ali njih druge sposobne činitelje pa lepo prosimo, naj nam redno pošiljajo poročila o delovanju podružnic, da jih priobčimo v družbenem glasilu, njim samim na čast in v spodbudo drugim podružnicam.

* Tomasova žlindra je v l. 1909. dražja! V sled slabjših kupčijskih razmer, zlasti na Nemškem, je znatno padlo izdelovanje železa iz železne rude, ki ima fosforovo kislino v sebi, zato se prideluje tudi manj Tomasove žindre, dočim na drugi strani kmetijstvo vedno več tega gnojila potrebuje. Tvornice za Tomasovo žlindro, ki so vse med seboj zvezane, izkoriščajo ta položaj in so za l. 1909. zvišale ceno kilogramskemu odstotku fosforove kisline v Tomasovi žindri za $2\frac{1}{2}$ h, torej bo 16% žlindra za 40 h, 17% za $42\frac{1}{2}$ h, 18% za 45 h, 19% za $47\frac{1}{2}$ h in 20% za 50 h pri 100 kg dražja. Že naprej povemo, da so nam združene tvornice za Tomasovo žlindro manj blaga za l. 1909. dale na razpolago, kakor ga utegnemo potrebovati, zato bo prihodnje leto s Tomasovo žlindro tesno in bo mogoče le tistim postreči, ki bodo prvi, t. j. dovolj zgodaj poslali naročila. Tudi je dvomljivo, če pride Tomasova žlindra po morju v Trst in bo tamkaj zaloga. Drugače bo žlindra prihajala po železnici, kar bo povzročalo zamude, in bo le tedaj mogoče točno postrezati, če bodo naročila vedno dovolj zgodaj dobajala.*

* Umetna gnojila ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro po 8 K 19odstotno, po 7.60 K 18odstotno, in po 6.80 K 15odstotno za 100 kg. Te cene veljajo za nadrobno oddajo v družbenem skladišču. Pri naročitvah v celih vagonih se odračunajo skladiščni stroški in se torej dovoli znaten popust. V zalogi ima družba največ 19- in 18odstotne Tomasove žindre ter malenkostne množine 15odstotne.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po 8 K 100 kg z vrečo vred. Pri naročitvah v celih vagonih znaten popust. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12-14odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le 6'86 K veljati.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40% kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12 — 13%

*) Tozadevna objava v zadnji številki »Kmetovalca« glede števil ni bila pravilna, zato smo jo popravljeno še enkrat ponatisnili.

kalija ter stane 5 K 80 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 80 h.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

* Živinsko sol priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti, po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanja denar naprej pošlje. V navedeni ceni so všteti izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

* Močna krmila, in sicer lanene tropine, ima družba vedno v zalogi ter jih oddaja po 19 K. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* Sezamovih tropin do meseca februarja 1900 ni več dobiti v tvornicah, ker je dotodaj ves izdelek že razprodan, zato družba ne sprejema več naročil na te tropine do februarja, ko jih zopet dobi.

* Klajno apno oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 60 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljatve na zunaj se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štapami za živino.

* Za živinorejce ima družba v zalogi požiralniške cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Podružnica c. kr. kmetijske družbe kranjske v
Št. Vidu pri Ljubljani

priredi svoj

XVI. kmetijski sestanek

v nedeljo, dne 24. januarja 1909 ob štirih popoldne na Trati pri Žibertu.

Govoril bo cesarski svetnik in ravnatelj gosp. G. Pirce o notraji ureditvi hlevov z živinorejskega in zdravstvenega stališča.

K temu sestanku vabim p. n. ude c. kr. kmetijske družbe in po njih vpeljane goste.

Ant. Štrukelj, podružnični načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru senožeške kmet. podr. ki bo dne 24. januarja 1909 ob treh popoldne v občinski pisarni v Senožečah.

SPORED:

1. Pregledovanje računov.
2. Volitev načelnika in odbora.
3. Razni predlogi in nasveti.

Če bi ob določeni uri ne bilo zadostno število udov navzočih, se bo pol ure pozneje zborovalo ob vsaki udeležbi.

Kmetijska podružnica v Senožečah,

dne 27. decembra 1908.

Josip Meden, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice za Poljansko dolino, ki bo v nedeljo, dne 24. januarja 1909 ob treh popoldne v šoli na Trati.

S P O R E D:

1. Račun za l. 1908.
2. Nasveti in predlogi.

Če bi ob določeni uri ne bilo dosti udov navzočih, bo pol ure pozneje ne glede na število navzočih udov občni zbor z istim sporedom.

Kmetijska podružnica za Poljansko dolino,
dne 1. januarja 1909.

I. Pipan, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Horjulu, ki bo 24. januarja 1909 ob 3 popoldne v stari šoli v Horjulu.

S P O R E D:

1. Poročilo načelnika.
2. Razgovor, oziroma določitev porabe polovice udnine za l. 1909.
3. Razni nasveti in slučajnosti.

Če se ob določeni uri ne snide za sklepčnost občnega zbora zadostno število udov, bo pol ure pozneje zborovanje, ne oziraje se na število navzočih udov.

Kmetijska podružnica v Horjulu,
dne 4. januarja 1909.

Načelnik.

V a b i l o

k izrednemu občnemu zboru kmetijske podružnice v Sv. Križu pri Litiji, ki bo na Svečnico popoldne po cerkvenem opravilu v šolskih prostorih.

S P O R E D:

1. Potrjenje računa za leto 1908.
2. Nagovor načelnika.
3. Volitev novega odbora.
4. Volitev novega načelnika.
5. Slučajnosti.

Pripomnja. Vabljeni ste vsi udje v polnim številu, in sicer v pravem času. Vsak ud ima prosto besedo, da pri volitvi in pri posvetovanju pove svoje mnenje. Na občnem zboru je za to čas in prilika; ni pa umestno pozneje zabavljati. Zbor bo sklepčen pri vsaki udeležbi udov.

Kmetijska podružnica v Sv. Križu pri Litiji,
dne 10. januarja 1909.

Tomše Ivan, t. č. načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Gorjah, ki bo v nedeljo, 24. januarja 1909. v bralni sobi v posojilnični hiši v Gorjah po krščanskem nauku ob 3.

S P O R E D:

1. Poročilo načelnikovo.
2. Predložitev računov za leto 1908.
3. Pobiranje udnine in vpisovanje novih udov.
4. Razni nasveti in predlogi.

Če bi ob določeni uri ne bilo zadostno število udov, bo občni zbor pol ure pozneje ob vsaki udeležbi.

Kmetijska podružnica v Gorjah,
dne 10. januarja 1909.

Jakob Jan, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Rovtah, ki bo v nedeljo, dne 17. januarja 1909. popoldne ob treh v prostorih kmetijskega društva v Rovtah št. 102.

S P O R E D:

1. Predložitev računov za l. 1908.
2. Razni predlogi in nasveti.

Če li ob določeni uri ne bilo zadostno število udov navzočih, bo pol ure pozneje zborovanje pri vsaki udeležbi.

Kmetijska podružnica v Rovtah,
dne 9. januarja 1909.

Ivan Kavčič, načelnik.

Naredbe glede oddaje družbenega sadnega drevja spomladi l. 1909.

Gg. ude prosimo, naj svoje naročitve na sadno drevje pri- glase pri svojih podružnicah, oni pa, ki niso uvrščeni v podru- žnice, v družbeni pisarni v Ljubljani ustno ali pismeno. V vsaki pismeni naročitvi je povedati, na katero železniško postajo je drevje poslati.

Oddajalo se bo visoko in pritlično drevje. Ker zaloga po- sameznih skupin in različnih vrst ni velika, si družba pridržuje pravico, da preobilne naročitve skrči in namesto naročenih vrst, ki so že pošle ali jih sploh nima, dá drevesa drugih primernih vrst, če jih bo še imela.

Naročitev na veliko število dreves družba ne bo zvrševala. ker je njena naloga pospeševanje sadjarstva po deželi sploh, in zato skrbi, da se dobre vrste kolikor mogoče razširijo med kmet- skimi posestniki.

Pri naročanju veljajo tele določbe:

1. Podružnica sklene, ali vzame za svoje ude brezplačna drevesca ali ne. Če jih vzame, potem mora poslati vso udnino glavnemu odboru v Ljubljano, če jih pa ne vzame, ji ostane polovica udnine za podružnične namene; le udnino gg. učiteljev mora vso poslati glavnemu odboru.
2. Če podružnica obdrži polovico udnine, morejo njeni udje dobiti po štiri drevesca za znižano ceno 2 kron.
3. Cena za vse drugo drevje je 80 vinarjev za drevesce.
4. Navedene cene veljajo na mestu drevesnice, oziroma na mestu kolodvora, in sicer s zavojem vred.
5. Vsa naročila je treba vsaj

do 15. februarja 1909

sporočiti družbi. Kdor do tega časa ne naroči brezplačnega drevja, potem ne bo imel več pravice do njega.

6. Če bi utegnili kaj drevja ostati čez naročitve družbenih udov, ga morejo dobiti neudje po 1 K 20 h drevesce.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Listnica uredništva.

Mnogostevilnim vprašalcem zaradi razdelitve sena po zni- žani ceni vsled lanske suše: Razdelitev sena je v prvi vrsti stvar de- želne vlade, ki na podlagi županskih poročil in okrajnih glavar- stev po dogovoru s posebno enketo določi, koliko sena dobé posa- mezne občine, oziroma posestniki. Ta poročila in porazdelba pa daje toliko dela in pisarij, da ni bilo mogoče vsem prosilcem takoj ustreči. Kakor smo izvedeli pri deželni vladi, bo te dni dotični odbor reševal ostale prošnje. Druga delitev sena se bo torej vršila proti koncu tega meseca.

F. K. v P. Deželni zakonik dobite v »Učiteljski tiskarni v Ljubljani«; pogoje izveste ravnatom.

F. O. v M. Če ste parcelo resnično v teku tridesetih let pri- posestovali, in tisti, na čigar ime je zapisana, niti ni vedel, da je nekdanj morda bila njegova, a Vam sedaj noče priznati lastninske pravice in Vam ne pusti prepisa, potem Vam ne preostaja drugega, kakor da ga tožite na priznanje lastninske pravice.

F. Z. v B. Če ste se z občino dogovorili zaradi vodovoda in Vam sedaj novi odbor dela težkoče, se morate sklicevati na dogovor, ki toliko velja, kakor pogodba.

J. A. v H. Da se živina doma zakolje, ni potrebno nikako dovoljenje, samo užitnino je plačati, če se kaj mesa odproda. Rav- nanje Vašega župana, ki sestavlja prošnje in jih s 4 K kolekuje, je torej popolnoma neumestno.